

Robert Talaga

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-5281-2188

r.talaga@wsa.poznan.pl

Problematyka źródeł pokrycia wynagrodzenia oraz zwrotu wydatków kuratora spadku ustanowionego na wniosek sądu administracyjnego

STRESZCZENIE

Kurator spadku może zostać ustanowiony przez sąd powszechny nie tylko z urzędu, lecz także na wniosek sądu administracyjnego. Reguły określające przyznanie wynagrodzenia za czynności podejmowane przed sądem administracyjnym w takim przypadku pozostają zawarte w przepisach prawa procesowego oraz prawa materialnego prywatnego. Nie przewidują one jednak w sposób wyczerpujący wszystkich przypadków przyznania wynagrodzenia kuratorowi spadku z tytułu sprawowanej funkcji. W efekcie pojawia się potrzeba rozwiązania takich problemów za pośrednictwem reguł, które nie zostały wprost wyrażone w obowiązujących przepisach. Stwarza to zatem możliwość zaproponowania rozwiązań tego rodzaju sytuacji w praktyce. Z uwagi na postulat zachowania spójności systemu prawa należy podejmować próby określenia podmiotów odpowiedzialnych za pokrycie omawianych należności na podstawie obowiązujących regulacji. W zależności od czynności podejmowanych przez kuratora spadku może to być sąd spadku bądź organ administracji publicznej lub samorządowej. Z uwagi na postulat pewności prawa należy postulować uwzględnienie funkcjonujących w literaturze poglądów prawnych w celu wprowadzenia regulacji, które będą uznawane za wyczerpujące z punktu widzenia podmiotów stosujących prawo.

Słowa kluczowe: kurator spadku; zasady przyznawania wynagrodzenia; sądy administracyjne

WPROWADZENIE

Z uwagi na zróżnicowanie instytucji kurateli w polskim systemie prawnym nie ma jednej uniwersalnej definicji tego pojęcia. Szczegółowe uregulowania dotyczące poszczególnych rodzajów kurateli zostały zamieszczone w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego¹, przepisach Kodeksu postępowania cywilnego² oraz innych przepisach materialnego prawa cywilnego. Wiele rodzajów regulacji dotyczących kurateli utrudnia wyprowadzenie wspólnych jasnych reguł wynagradzania kuratorów i zwrotu poniesionych przez nich kosztów. Bez względu na rodzaj kurateli jest ona jednak systemowo powiązana z zasadą odpłatności za działania podejmowane w ramach sprawowanej funkcji³. Specyfika każdego rodzaju kurateli może powodować swoiste problemy związane ze sposobem przyznawania wynagrodzenia z tytułu wykonywanych zadań⁴. Szczególnie dotyczy to kwestii ustalenia źródeł po-

¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. 2017, poz. 682), dalej jako: k.r.o.

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. 2018, poz. 155), dalej jako: k.p.c.

³ K. Korzan, *Koszty procesu z udziałem kuratora*, „Palestra” 1968, nr 2, s. 28; H. Ciepła, [w:] H. Ciepła, J. Ignaczewski, J. Skibińska-Adamowicz, *Komentarz do spraw rodzinnych*, LEX/el.; G. Matusik, *Komentarz do art. 179 k.r.o.*, [w:] *Komentarze Prawa Prywatnego*, t. 5: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, red. K. Osajda, Warszawa 2017, s. 1782; H. Haak, A. Haak-Trzuskawska, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz do art. 145–184*, Toruń 2012, s. 253; uchwała SN z dnia 13 marca 2015 r., III CZP 4/15, OSNC 2016, nr 2, poz. 19.

⁴ W tym względzie należy wyłączyć zasady wynagradzania kuratorów zawodowych wykonujących zadania o charakterze wychowawczo-resocjalizującym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym, związane z wykonywaniem orzeczeń sądowych na podstawie ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (t.j. Dz.U. 2018, poz. 1014).

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

krycia wynagrodzenia kuratora, które są uwarunkowane m.in. trybem jego ustanowienia i wymagają uwzględnienia kilku funkcjonujących równocześnie regulacji⁵. W praktyce istnieje bowiem możliwość ustanowienia kuratora spadku z urzędu albo na wniosek uprawnionej osoby bądź instytucji (np. sądu administracyjnego). W zależności od tego aspektu może pojawić się potrzeba uwzględnienia oraz odpowiedniego zaadaptowania różnych poglądów prezentowanych w doktrynie i orzecznictwie sądowym. W sposób oczywisty dla prawidłowego odtworzenia konstrukcji przyznania wynagrodzenia kuratorowi spadku konieczne jest przeanalizowanie rozwiązań, jakie są dopuszczalne w ramach różnych aktów prawnych funkcjonujących w systemie prawnym.

Celem niniejszego artykułu jest analiza obowiązujących zasad dotyczących ustalenia źródeł pokrycia wynagrodzenia należnego kuratorowi spadku z tytułu czynności podejmowanych w postępowaniu przed sądem administracyjnym. Efektem końcowym podjętych rozważań ma być w szczególności próba określenia modelu reguł określających kolejność pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku ustanowionego z inicjatywy sądu administracyjnego z tytułu czynności podejmowanych w postępowaniu sądowoadministracyjnym. Opracowanie uzupełnia tym samym literaturę przedmiotu podejmującą analizowane zagadnienia.

PODSTAWA PRAWNA PRYZNANIA WYNAGRODZENIA KURATOROWI SPADKU ZA CZYNNOŚCI PODEJMOWANE PRZED SĄDEM ADMINISTRACYJNYM ORAZ ZWROTU PONIESIONYCH WYDATKÓW

Określenie charakteru prawnego kuratora jest istotne dla przyznania wynagrodzenia z tytułu pełnionej funkcji⁶. W przypadku kuratora spadku przyjmuje się, że o jego charakterze prawnym decyduje cel działania na rzecz realizacji określonego zadania, dla którego został on ustanowiony, a nie sama podstawa prawna, na jakiej został on powołany do wykonywania określonych czynności⁷. W rezultacie kurator spadku, mimo że jest ustanowiony na podstawie przepisów o charakterze procesowym, w swojej istocie jest uznawany za kuratora prawa materialnego⁸. Czynności procesowe podejmowane w trakcie prowadzonego postępowania sądowego przez kuratora spadku (nawet jeżeli jest on profesjonalnym pełnomocnikiem) nie podlegają

⁵ A. Łazarska, *Wynagrodzenie kuratora ustanowionego z urzędu*, „Monitor Prawniczy” 2016, nr 6, s. 327–332; J. Studzińska, *Wynagrodzenie kuratora osoby prawnej ustanowionego z urzędu*, „Monitor Prawniczy” 2016, nr 14, s. 754–762; D. Miotła, *Źródło pokrycia wynagrodzenia dla kuratora ustanowionego z urzędu*, „Monitor Prawniczy” 2017, nr 6, s. 327–330.

⁶ D. Mróz-Szarmach, *Rozliczanie kosztów udziału kuratora procesowego w postępowaniu cywilnym*, „Pieniądze i Więź” 2017, nr 4, s. 90–99.

⁷ Uchwała SN z dnia 9 lutego 1989 r., III CZP 117/88, OSNCP 1990, nr 1, poz. 11. Taka reguła jest stosowana przy ustanawianiu innych kuratorów na potrzeby toczących się postępowań, choć może prowadzić do różnych konkluzji. Por. S. Durczak-Żochowska, *Wynagrodzenie za czynności kuratora dla małoletniego w sprawach karnych (zagadnienia wybrane)*, „Państwo i Prawo” 2017, z. 1, s. 92–93.

⁸ Postanowienie SN z dnia 26 listopada 2009 r., I CZ 75/09, OSNC (Zbiór Dodatkowy) 2010, nr 3, poz. 83; postanowienie SN z dnia 8 maja 2015 r., III CZP 16/15, LEX nr 1749596; A. Łopuszyński, *Kurator w postępowaniu przed sądem rejestrowym*, „Monitor Prawniczy” 2006, nr 3, s. 132; M. Margoński, *Kurator spadku*, Warszawa 2009, s. 31, 60; P. Gorajewski, *Kurator, likwidator i syndyk masy upadłości w postępowaniu sądowoadministracyjnym*, [w:] *Spółki jako strony w postępowaniu sądowoadministracyjnym. Materiały z seminarium szkoleniowego dla asystentów. Naczelny Sąd Administracyjny, Warszawa, dnia 27 listopada 2017 roku*, „Materiały Szkoleniowe” 2018, nr 47, s. 7–8; T.M. Niemiec, *Właściwość sądu w postępowaniu o ustanowienie przedstawiciela (kuratora)*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2013, nr 6, s. 41.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

wynagrodzeniu przez sąd administracyjny⁹. W tym przypadku brakuje podstaw prawnych do przyznania wynagrodzenia kuratorowi spadku z tytułu czynności podejmowanych przed sądem administracyjnym¹⁰. Sąd administracyjny może jedynie przyznać wynagrodzenie oraz zwrócić niezbędne i udokumentowane koszty profesjonalnemu pełnomocnikowi, który został ustanowiony na wniosek kuratora spadku w ramach prawa pomocy¹¹. W konsekwencji do przyznania wynagrodzenia kuratorowi spadku z tytułu czynności podejmowanych w postępowaniu sądowoadministracyjnym umocowany pozostaje sąd powszechny (sąd spadku)¹².

W sprawach o charakterze administracyjnym (prowadzonych zarówno przed organami administracji, jak i przed sądami administracyjnymi) kolejność stosowania procesowych i materialnoprawnych zasad przyznawania wynagrodzenia i zwrotu wydatków kuratorowi spadku pozostaje taka sama, jak w sprawach o charakterze cywilnym. W kwestii wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez kuratora spadku w pierwszej kolejności zastosowanie znajdują przepisy o charakterze szczególnym, regulujące ustanowienie i funkcjonowanie kuratora spadku. Tego rodzaju przepisy typowe dla wynagrodzenia kuratora spadku (niejako „kodyfikujące” pewną sferę jego działania) wypierają zastosowanie przepisów ogólnych zawartych w dziale III k.r.o.

W kwestii ustalenia źródła pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku z tytułu czynności podejmowanych w ramach wykonywanej funkcji istotne jest rozróżnienie trybu jego ustanowienia. Zasadniczo ustawodawca przyjął, że kurator spadku może zostać ustanowiony „w każdym czasie, gdy zachodzi taka potrzeba” (art. 666 § 1 k.p.c.). Należy jednak uwzględnić, że takie sformułowanie ulega uszczegółowieniu, ponieważ istnieje możliwość ustanowienia kuratora z urzędu przez sąd spadku oraz na wniosek (np. uprawnionego podmiotu indywidualnego, uprawnionego organu państwowego bądź organizacji pozarządowej)¹³. Przede wszystkim kurator spadku może zostać ustanowiony z urzędu w ramach realizacji ustawowych obowiązków nałożonych na sąd powszechny. Ustawowym obowiązkiem sądu spadku pozostaje bowiem „czuwanie” nad całością nieobjętego spadku¹⁴. W razie potrzeby takie

⁹ Postanowienie WSA w Warszawie z dnia 14 sierpnia 2014 r., I SA/Wa 17/14, LEX nr 1541681.

¹⁰ Postanowienie WSA w Warszawie z dnia 12 stycznia 2018 r., I SA/Wa 2045/17, LEX nr 2424369. Odmienne poglądy też jest prezentowany w literaturze. Zob. R. Zegadło, *Uwagi w sprawie wynagrodzenia oraz wydatków i nakładów kuratorów*, „Rodzina i Prawo” 2013, nr 25, s. 53–54.

¹¹ Postanowienie referendarza sądowego WSA w Gdańsku z dnia 30 czerwca 2017 r., II SA/Gd 124/17, LEX nr 2311408; postanowienie referendarza sądowego WSA w Gdańsku z dnia 11 sierpnia 2015 r., III SA/Gd 1027/14, LEX nr 1776869; postanowienie referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 18 listopada 2014 r., VII SA/Wa 2669/13, LEX nr 1594899.

¹² Sądem spadku jest sąd rejonowy ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy, a jeśli miejsca zamieszkania w Polsce nie da się ustalić – sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część. W braku powyższych podstaw sądem spadku jest sąd rejonowy dla miasta stołecznego Warszawy (art. 628 k.p.c.). Por. W. Siedlecki, *Postępowanie w sprawach z zakresu prawa spadkowego*, [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego*, red. Z. Resich, t. 2, Wrocław 1987, s. 747.

¹³ J. Policzkiewicz, W. Siedlecki, E. Wengerek, *Wzory pism procesowych w sprawach cywilnych*, Warszawa 1980, s. 387 i n. (wzór nr 136).

¹⁴ Spadek pozostaje nieobjęty, jeżeli żaden ze spadkobierców nie objął go w posiadanie (zarząd, użytkowanie, przechowanie). Por. orzeczenie SN z dnia 16 marca 1952 r., C 1006/52, OSN 1953, nr 3, poz. 75; orzeczenie SN z dnia 5 kwietnia 1956 r., III CR 566/56, OSN 1956, nr 4, poz. 115. Może się również okazać, że spadek pozostaje nieobjęty, gdy spadkodawca nie zostawił testamentu, a osoby powołane do dziedziczenia z mocy ustawy, które są znane sądowi, złożyły oświadczenia o odrzuceniu spadku. Por. postanowienie referendarza sądowego WSA w Poznaniu z dnia 22 stycznia 2015 r., III SA/Po 932/11, LEX nr 1644220.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

„czuwanie” nad spadkiem obejmuje również ustanowienie z urzędu kuratora spadku¹⁵. W takim przypadku sąd spadku z urzędu wydaje postanowienie w przedmiocie ustanowienia kuratora spadku¹⁶. Oddzielne zagadnienie stanowi natomiast wynagrodzenie kuratora spadku, który został ustanowiony na wniosek np. instytucji państwowej, przed którą zawisła sprawa, w której zmarła strona postępowania bądź jego uczestnik. W takim przypadku np. sąd administracyjny może wystąpić o ustanowienie kuratora spadku przez sąd spadku (sąd cywilny)¹⁷. Z przysługującej kompetencji można skorzystać, jeżeli kurator spadku nie został ustanowiony w ciągu roku od zawieszenia postępowania i nie zgłosiły się lub nie zostali wskazani następcy prawni zmarłej strony (art. 128 § 2 p.p.s.a.¹⁸). W pierwszej kolejności postępowanie prowadzone przed sądem administracyjnym jest zawieszane z urzędu w razie śmierci strony lub jej przedstawiciela ustawowego (art. 124 § 1 pkt 1 p.p.s.a.). Taka sytuacja nie ma jednak miejsca, gdy przedmiot postępowania odnosi się wyłącznie do praw i obowiązków ściśle związanych z osobą zmarłego (art. 124 § 3 p.p.s.a.).

KOLEJNOŚĆ STOSOWANIA REGULACJI OKREŚLAJĄCYCH ŹRÓDŁA POKRYCIA WYNAGRODZENIA I ZWROTU WYDATKÓW KURATORA SPADKU ZA CZYNNOŚCI PODEJMOWANE W POSTĘPOWANIU PRZED SĄDAMI ADMINISTRACYJNYMI

1. Regulacje procesowe o zarządzie w toku egzekucji z nieruchomości

Reguły dotyczące określenia samego wynagrodzenia kuratora spadku zostały wprowadzone przez ustawodawcę poprzez odesłanie do odpowiedniego zastosowania regulacji procesowych o zarządzie w toku egzekucji z nieruchomości (art. 931–941 k.p.c. w zw. z art. 667 § 2 zdanie drugie k.p.c.). W ten sposób kurator spadku może zażądać wynagrodzenia i zwrotu wydatków, które poniósł z własnych funduszy w związku ze sprawowanym zarządaniem nieobjętej masy spadkowej (art. 939 § 1 zdanie pierwsze k.p.c.). W praktyce wysokość przyznanego wynagrodzenia z tytułu podejmowanych przez kuratora spadku zadań jest uzależniona od uznania sędziowskiego¹⁹. Istotne pozostaje przy tym zastrzeżenie ustawodaw-

¹⁵ J. Gudowski, *Komentarz do art. 666 k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4: *Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, s. 536; T. Demendecki, *Komentarz do art. 666 k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2010, s. 831; L. Kaltenbek, W. Żurek, *Prawo spadkowe*, Warszawa 2011, s. 121.

¹⁶ P. Prus, *Komentarz do art. 666 k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. M. Manowska, Warszawa 2013, s. 1181.

¹⁷ Uprawnienie do wystąpienia z wnioskiem o ustanowienie kuratora spadku posiada nie tylko sąd, lecz również referendarz sądowy z mocy art 128 § 2 p.p.s.a. Por. M. Sieniuc, *Nowe uprawnienia orzecznicze referendarza sądowego w postępowaniu sądownoadministracyjnym*, [w:] *Sądowa kontrola administracji publicznej. Doświadczenia, dylematy, perspektywy*, red. E. Wójcicka, Częstochowa 2017, s. 147; postanowienie referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 28 kwietnia 2016 r., IV SA/Wa 353/14; postanowienie st. referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 20 maja 2016 r., III SA/Wa 2258/14; postanowienie referendarza sądowego WSA w Szczecinie z dnia 15 listopada 2016 r., II SA/Sz 839/15; postanowienie st. referendarza sądowego WSA w Gliwicach z dnia 13 kwietnia 2017 r., II SO/Gl 1/16; postanowienie st. referendarza sądowego WSA w Gliwicach z dnia 1 czerwca 2017 r., II SA/Gl 245/16; postanowienie st. referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 28 czerwca 2018 r., III SA/Wa 2475/15, LEX nr 2532803.

¹⁸ Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (t.j. Dz.U. 2018, poz. 1302 ze zm.), dalej jako: p.p.s.a.

¹⁹ Postanowienie SO w Krakowie z dnia 21 sierpnia 2014 r., II Ca 594/14, LEX nr 1851521.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

cy, że wynagrodzenie i wydatki kuratora pokrywa się z zarządzanego majątku spadkowego (art. 940 § 1 k.p.c.). Zadaniem kuratora spadku nie jest jednak poszukiwanie majątku spadkodawcy (wchodzącego w skład masy spadkowej, z którego można pokryć wynagrodzenie). Wyjściowy stan majątku wchodzącego w skład masy spadkowej powinien zostać określony w spisie inwentarza majątku spadkowego sporządzonego po śmierci spadkodawcy²⁰. W przypadku gdy taki majątek został wykazany, źródłem pokrycia wynagrodzenia i zwrotu wydatków kuratora spadku w pierwszej kolejności powinny być dochody, jakie przynosi majątek spadkowy. Wysokość owych dochodów uzyskanych z majątku zarządzanego przez kuratora spadku powinna zostać określona również w sprawozdaniu z zarządu majątkiem spadkowym. Jednocześnie kurator spadku nie może wyzbywać się majątku spadkowego, aby pokryć należności związane z jego wynagrodzeniem i zwrotem wydatków. W sytuacji gdy majątek spadkowy nie przynosi dochodów, ponoszone przez kuratora spadku koszty (należności) nie powinny obciążać kuratora spadku, co oznacza, że konieczne jest określenie źródła pokrycia takich należności²¹.

W przypadku gdy brakuje możliwości pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku oraz poniesionych przez niego wydatków z majątku spadkowego, nie można automatycznie zobowiązać do pokrycia wspomnianych należności podmiotu, który miał interes prawny i faktyczny w powołaniu kuratora spadku, traktując go jak uczestnika postępowania, uwzględniając konstrukcję art. 520 k.p.c.²² Za takim poglądem można powołać następujące argumenty. Po pierwsze, kurator spadku nie ma przymiotu strony postępowania, choć reprezentuje jedną ze stron postępowania. Nawet gdyby tak było, rozliczenie kosztów postępowania byłoby możliwe dopiero w orzeczeniu kończącym postępowanie. Taka sytuacja nie byłaby jednak korzystna dla osoby piastującej funkcję kuratora spadku wobec możliwości wcześniejszego określenia wynagrodzenia kuratora spadku z tytułu wykonanych czynności i zwrotu poniesionych wydatków. Po drugie, w przypadku uznania kuratora spadku za uczestnika postępowania istnieje możliwość pominięcia jego interesów jako sprzecznych z interesami innych uczestników postępowania. Istnieje wówczas również możliwość uznania, że kurator spadku sam ponosi koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie, co mogłoby go pozostawić z niepokrytym wynagrodzeniem i poniesionymi wydatkami. Po trzecie, można podejmować dalsze próby określenia obowiązku pokrycia powyższych należności w myśl obowiązujących przepisów.

2. Ogólne regulacje materialnoprawne dotyczące kuratora

W sytuacji gdy pokrycie wynagrodzenia i zwrotu poniesionych wydatków przez kuratora spadku z tytułu podejmowanych czynności nie jest możliwe z masy spadkowej, wspomniane przepisy art. 931–941 k.p.c. nie zawierają żadnych dalszych reguł postępowania dotyczących poszukiwania źródeł pokrycia takich należności. W tym względzie za nieuzasadnione należy uznać odpowiednie stosowanie przepisów rozporządzenia w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla

²⁰ Postanowienie referendarza sądowego WSA w Poznaniu z dnia 22 stycznia 2015 r.

²¹ Postanowienie SO w Krakowie z dnia 9 września 2014 r., II Ca 901/14, LEX nr 1851601.

²² *Ibidem*.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

strony w sprawie cywilnej²³. Wskazane rozporządzenie określa zasady wynagradzania kuratorów podejmujących czynności procesowe przede wszystkim przed sądami powszechnymi. Ponadto wskazane regulacje dotyczą kuratorów procesowych, a więc kuratorów ustanowionych dla danej strony postępowania w określonej sprawie²⁴. W takiej sytuacji rozwiązania problemu należy szukać zgodnie z dyrektywami wykładni w przepisach o charakterze *lex generalis*, gdyż przepisy o charakterze *lex specialis* nie rozwiązują wspomnianego zagadnienia. Takie rozwiązanie wydaje się spójne systemowo, gdyż kurator spadku, mimo że jest ustanowiony na podstawie przepisów o charakterze procesowym, ma jednak charakter materialnoprawny, nawet jeżeli występuje w postępowaniu sądownoadministracyjnym, przybierając funkcjonalnie charakter procesowy²⁵. Wobec braku regulacji procesowych, które można zastosować w kwestii źródeł pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku, uzasadnione wydaje się poszukiwanie wskazówek w tym zakresie w regulacjach ogólnych prawa materialnego dotyczących kurateli (art. 178 § 2 k.r.o.).

W sytuacji gdy brak jest norm prawnych, które można zastosować w sposób automatyczny do okoliczności faktycznych danej sprawy, dopuszcza się tzw. dotworzenie takiej normy w systemie prawa cywilnego²⁶. W ten sposób możliwe jest określenie kolejności źródeł pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku na podstawie regulacji materialnoprawnych (art. 179 § 1 zdanie drugie k.r.o.). W rezultacie przepis ten znajduje zastosowanie także do kurateli unormowanej poza Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym, jeżeli nie pozostaje to w sprzeczności z regulacjami o charakterze szczególnym²⁷. W przypadku kuratora spadku brakuje przepisów o charakterze szczególnym, określających źródła pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku z innych źródeł niż masa spadkowa, które mogłyby pozostawać w sprzeczności z innymi regulacjami określającymi źródła pokrycia wynagrodzenia kuratora w krajowym systemie prawnym. Nie ma zatem przeszkód, aby wskazany przepis materialnoprawny został zastosowany. Zgodnie z tymi regulacjami również w pierwszej kolejności wynagrodzenie kuratora spadku powinno zostać pokryte z majątku spadkowego lub z majątku rzeczywistych właścicieli spadku, a więc spadkobierców, dla których ustanowiono kuratora spadku. Mimo to może się okazać, że nie jest możliwe przyznanie wynagrodzenia kuratorowi spadku ze wskazanych wyżej źródeł, gdyż spadek obejmuje np. długi przewyższające wartość składników majątkowych wchodzących w skład masy spadkowej albo nie można ustalić spadkobierców ani ich następców prawnych bądź odnalezieni spadkobiercy nie dysponują żadnymi dochodami lub majątkiem. Zadaniem kuratora spadku i w tym przypadku nie jest poszukiwanie majątku odnalezionych spadkobierców, z którego mogłoby zostać pokryte jego wynagrodzenie. Wówczas powinno ono zostać pokryte przez tego, kto żądał ustanowienia kuratora. Zarówno wynagrodzenie, jak i zwrot poniesionych wydatków mogą wtedy zostać pokryte z dochodów lub

²³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 2018 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej (Dz.U. 2018, poz. 536), wydane na podstawie art. 9 pkt 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. 2018, poz. 300, 398).

²⁴ Postanowienie SN z dnia 3 lutego 1970 r., II CZ 32/69, OSNAP 1970, nr 9, poz. 165; K. Korzan, *Glosa do postanowienia w sprawie II CZ 32/69*, OSPiKA 1970, nr 11, poz. 226.

²⁵ T.M. Niemiec, *op. cit.*, s. 41.

²⁶ M. Koszowski, *O lukach w prawie rzadko spotykanych słów kilka*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2013, nr 1, s. 113.

²⁷ G. Matusik, *Komentarz do art. 179 k.r.o.*, s. 1785.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

majątku takiej osoby, która wystąpiła o ustanowienie kuratora spadku. Należy jednak uwzględnić, że wnioskodawca nie zawsze będzie zainteresowany finansowaniem przedłużającego się działania kuratora spadku. W praktyce może to dotyczyć osoby, która zrealizowała własny interes (prawny lub majątkowy) poprzez samo ustanowienie kuratora spadku.

W przypadku przedłużającej się kurateli spadku obowiązek pokrywania wynagrodzenia i zwrotu kosztów kuratora spadku może być też skutecznie zakwestionowany przez podmiot, który wystąpił o jego ustanowienie w świetle zasad współżycia społecznego²⁸. Można wówczas rozważyć pokrycie wynagrodzenia kuratora spadku z kilku źródeł według kolejności wskazanej w przepisie art. 179 § 1 zdanie drugie k.r.o., a więc w zależności od ich wyczerpania, tj. przyznać wynagrodzenie z majątku spadkowego do wysokości, jaką on umożliwia, a w pozostałej części – z majątku osoby wnioskującej o ustanowienie kuratora spadku²⁹. W piśmiennictwie taki mechanizm dopuszcza się również w przypadku pokrycia wynagrodzenia kuratora częściowo z majątku kuranda oraz częściowo z majątku osoby wnioskującej o ustanowienie kuratora, a nawet częściowo ze środków publicznych³⁰. Podejmowanie prób pokrycia wynagrodzenia należnego kuratorowi spadku w powyższy sposób jest uzasadnione tym, że brakuje ogólnych regulacji materialnoprawnych, które w sposób wyczerpujący określają źródła pokrycia wynagrodzenia kuratora.

W praktyce z sytuacją braku regulacji dotyczących źródeł pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku możemy mieć do czynienia w przypadku braku majątku spadkowego: 1) gdy osoba, która wystąpiła z żądaniem ustanowienia kuratora spadku nie ma dochodów lub majątku, a w wyjątkowych sytuacjach nie jest zainteresowana finansowaniem kuratora spadku, 2) gdy kurator spadku został ustanowiony na wniosek instytucji państwowej (np. sądu administracyjnego), 3) gdy kurator spadku został ustanowiony z urzędu.

3. Ogólne regulacje materialnoprawne i procesowe dotyczące opieki

Wykonanie kolejnego kroku w procesie określenia źródeł pokrycia kuratora spadku wydaje się dopuszczalne, gdy środków finansowych na ten cel nie można pozyskać z masy spadkowej ani od podmiotów, które wystąpiły o jego ustanowienie. Wobec braku wyczerpujących ogólnych reguł o charakterze materialnoprawnym dotyczących określenia źródeł pokrycia wynagrodzenia kuratora można rozważać zasadność poszukiwania dalszych wskazówek w kwestii wynagrodzenia kuratora spadku w przepisach o postępowaniu w sprawach z zakresu opieki (art. 145–177 k.r.o.). Takie przepisy mogą być odpowiednio stosowane w zakresie nieuregulowanym w odniesieniu do kurateli (art. 178 § 2 k.r.o.). W praktyce dopiero w trzeciej kolejności mogą znaleźć zastosowanie wspomniane przepisy o opiece, a więc gdy przepisy dotyczące kurateli spadku oraz ogólne przepisy o kurateli zawarte w k.r.o. nie przewidują żadnych rozwiązań wykluczających możliwość zastosowania przepisów o opiece i jednocześnie nie jest to sprzeczne z celem ustanowienia kurateli spadku³¹. W praktyce ta-

²⁸ Postanowienie SO w Krakowie z dnia 9 września 2014 r.

²⁹ R. Zegadło, *op. cit.*, s. 53.

³⁰ N. Krej, *Komentarz do art. 597 k.p.c., pkt 5*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Legalis; G. Matusik, *Komentarz do art. 178 k.r.o.*, [w:] *Komentarze Prawa Prywatnego...*, s. 1783.

³¹ G. Matusik, *Komentarz do art. 178 k.r.o.*, s. 1779.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

kiemu rozwiązaniu nie sprzeciwiają się żadne regulacje dotyczące kurateli, które nie zawierają wyczerpujących zasad dotyczących źródeł pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku. Odesłanie do stosowania przepisów o opiece wiąże się z bardziej rozbudowanymi dyrektywami ustawodawcy, które przewidują regułę, że w przypadku braku dochodów lub majątku osoby, dla której opieka została ustanowiona, wynagrodzenie za sprawowanie opieki jest pokrywane ze środków publicznych na podstawie przepisów o pomocy społecznej (art. 162 § 3 k.r.o. w zw. z art. 178 § 2 k.r.o.). W literaturze prezentowane jest jednak stanowisko, że brak jest podstaw normatywnych do obciążania Skarbu Państwa kosztami kurateli w sytuacji, gdy kuratora ustanowiono z urzędu, a osoba poddana kurateli nie dysponuje majątkiem³². Jednocześnie funkcjonuje stanowisko, że brak jest podstaw do przyznania ze środków publicznych wynagrodzenia i zwrotu wydatków kuratorowi ustanowionemu z urzędu na podstawie art. 179 k.r.o.³³ W konsekwencji w takiej samej sytuacji stawiałoby to kuratora spadku ustanowionego z urzędu oraz kuratora ustanowionego z inicjatywy sądu administracyjnego.

3.1. Szczególny przypadek kuratora spadku ustanowionego na wniosek sądu administracyjnego

Ze szczególnym przypadkiem mamy do czynienia, gdy kurator spadku ustanowiony jest na wniosek sądu administracyjnego. Taka sytuacja wykazuje równocześnie pewne cechy podobieństwa do sytuacji ustanowienia kuratora spadku z urzędu przez sąd spadku. W obu przypadkach nie występuje osoba prywatna, która mogłaby stanowić źródło pokrycia wynagrodzenia kuratora. Ponadto w przypadku gdy z majątku spadkowego nie można pokryć wynagrodzenia kuratora spadku ustanowionego na wniosek instytucji państwowej, a także kuratora ustanowionego z urzędu, brakuje regulacji, które wprost wskazywałyby, w jaki sposób załatwić taką sprawę. W stanie prawnym występują zatem pewne braki, dlatego można pokusić się o stwierdzenie, że w omawianej materii nie obowiązują wyczerpujące (zupełne) regulacje prawne³⁴. W sposób ewidentny normy systemu prawnego nie obejmują wszystkich sytuacji, jakie mogą mieć miejsce w praktyce, a więc można rozważać, czy mamy w tym przypadku do czynienia z luką w prawie³⁵. Ustawodawca przewidział bowiem określone skutki prawne w postaci prawa kuratora spadku do wynagrodzenia z tytułu wykonywanej funkcji, lecz nie wprowadził odpowiednich regulacji obejmujących kompletny zestaw zasad określających, w jaki sposób można to prawo zrealizować w każdej sytuacji faktycznej³⁶. Mianowicie nie przewidziano, z jakich środków pokryć wynagrodzenie kuratora spadku, gdy podmiot, który wystąpił o jego ustanowienie, nie dysponuje środkami finansowymi. W sposób ogólny dostrzeżono w literaturze, że w przepisach prawnych powstaje luka, gdy kuratora ustanowiono

³² S. Kalus, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2011, s. 1087–1095.

³³ J. Ignatowicz, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2010, s. 1208.

³⁴ J. Wróblewski, *Pojęcie systemu prawa*, [w:] W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1986, s. 407; *idem*, *Zagadnienie zupełności systemu prawa*, [w:] W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *op. cit.*

³⁵ E. Skorczyńska, *Luka w prawie. Istota zjawiska oraz jego znaczenie dla prawa administracyjnego*, Warszawa 2017, s. 27 i n.

³⁶ S. Wronkowska, [w:] S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997, s. 183.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

z urzędu, a osoba poddana kurateli nie dysponuje majątkiem³⁷. Z podobną sytuacją mamy do czynienia, gdy kuratora spadku ustanowiono na wniosek sądu administracyjnego, a masa spadkowa (względnie majątek odnalezionych spadkobierców) nie pozwala na pokrycie wynagrodzenia z tytułu sprawowanej kurateli.

W sposób oczywisty można mnożyć próby sklasyfikowania omawianego przypadku (np. jako luki o charakterze technicznym, która z uwagi na brak lub niekompletność regulacji proceduralnej uniemożliwia podjęcie określonego rodzaju rozstrzygnięcia)³⁸. W takiej sytuacji można też rozważać, czy mamy do czynienia z luką *extra legem* z uwagi na brak obowiązywania normy prawnej możliwej do automatycznego zastosowania³⁹. W omawianym przypadku *prima facie* nie ma bowiem żadnej normy prawnej, którą w sposób automatyczny można by zastosować do określenia źródła pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku ustanowionego z urzędu bądź na wniosek sądu administracyjnego. Tego rodzaju luka ma charakter ocenny (aksjologiczny) i może być zaliczana do tzw. luk pozornych, które są wyróżniane, gdy nie chodzi o rzeczywisty brak regulacji prawnej, a jedynie o jej brak z czyjegoś punktu widzenia⁴⁰. Wydaje się, że z takim właśnie przypadkiem możemy mieć do czynienia w omawianej kwestii źródła pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku. Z jego punktu widzenia prawo do otrzymania wynagrodzenia w polskim systemie prawnym nie zostało bowiem wyczerpująco powiązane z kompletnym zestawem zasad określających reguły jego przyznawania.

Wcześniejsze zaniechanie bądź błędne działanie ustawodawcy, które doprowadziło do wystąpienia luki w prawie, mogą zostać usunięte również w procesie interpretacji i stosowania przepisów prawa. W praktyce organy władzy publicznej mają obowiązek prawidłowego interpretowania stosowanych norm prawnych, co umożliwia korzystanie z różnych reguł wykładni językowej, systemowej, funkcjonalnej, a także celowościowej⁴¹. W orzecznictwie za dopuszczalne uznaje się odstępianie od zasady pierwszeństwa wykładni językowej na rzecz wykładni systemowej, funkcjonalnej i celowościowej, nawet gdy przepis jest jasny i oczywisty⁴². W wyjątkowych przypadkach „dla usunięcia ewidentnych naruszeń prawa konstytucyjnego” za dopuszczalne uznaje się więc wypełnienie luki w prawie, posługując się metodą analogii⁴³. W literaturze na gruncie różnego rodzaju spraw prezentowane są również poglądy,

³⁷ J. Zatorska, *Komentarz do zmiany art. 179*, [w:] *Komentarz do ustawy z 6.11.2008 roku o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2008.220.1431)*, LEX/el.; A. Łazarska, *op. cit.*, s. 330.

³⁸ Z. Ziemiński, *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980, s. 223–224; L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2010, s. 149.

³⁹ M. Koszowski, *O lukach w prawie...*, s. 109–122.

⁴⁰ S. Wronkowska, [w:] A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa i prawa*, Warszawa 1994, s. 222; L. Morawski, *Zasady wykładni...*, s. 150; S. Wronkowska, *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Poznań 2005, s. 104–105.

⁴¹ L. Morawski, *Zasady wykładni...*, s. 71.

⁴² Wyrok SN z dnia 6 listopada 2003 r., III RN 133/02, OSNP 2004, nr 15, poz. 254; wyrok WSA w Szczecinie z dnia 4 kwietnia 2012 r., II SA/Sz 72/12, LEX nr 1292019; wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 19 grudnia 2012 r., II SA/Rz 902/12, LEX nr 1312602.

⁴³ Wyrok NSA z dnia 24 października 2006 r., I FSK 93/06, OSP 2007, nr 12, poz. 137, LEX nr 279784; wyrok NSA z dnia 19 grudnia 2013 r., I OSK 2108/13, LEX nr 1528998; wyrok NSA z dnia 19 grudnia 2013 r., I OSK 2636/12, LEX nr 1529034; wyrok NSA z dnia 19 grudnia 2013 r., I OSK 2748/12, LEX nr 1529036; wyrok WSA w Szczecinie z dnia 22 lutego 2012 r., II SA/Sz 1372/11, LEX nr 1121510; wyrok WSA w Szczecinie z dnia 4 kwietnia 2012 r., II SA/Sz 72/12, LEX nr 1292019; wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 19 grudnia 2012 r., II SA/Rz 902/12, LEX nr 1312602; wyrok WSA w Warszawie z dnia 10 lipca 2014 r., IV SA/Wa 930/14, LEX nr 1562909; wyrok WSA w Poznaniu z dnia 27 sierpnia 2014 r., II SA/Po 549/14, LEX

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

zgodnie z którymi dopuszczalne systemowo jest stosowanie metody analogii w odniesieniu do regulacji zarówno procesowych, jak i materialnoprawnych⁴⁴. W efekcie za uprawnione można przyjąć poszukiwanie regulacji obowiązujących w systemie prawa, które mogą stanowić podstawę do przyznania wynagrodzenia i zwrotu wydatków kuratorowi spadku w drodze analogii⁴⁵. W pierwszej kolejności w takiej sytuacji zastosowanie powinna znaleźć tzw. *analogia legis*, która polega na „rozciągnięciu” zakresu zastosowania normy konkluzywnej (automatycznie stosowalnej) na stan faktyczny nieobjęty żadną regulacją normatywną⁴⁶.

Takie rozwiązanie wydaje się uzasadnione z tego powodu, że nie obowiązuje żaden przepis wyłączający możliwość stosowania analogii w procesie interpretacji i stosowania prawa dotyczącego kuratora spadku. Przede wszystkim wydaje się to jednak korzystne dla kuratora spadku z uwagi na jego roszczenia z tytułu wykonywania określonych funkcji, które nie będą musiały czekać na wprowadzenie stosownych regulacji prawnych. Możliwe pozostaje zatem zaadaptowanie poglądów uformowanych w odniesieniu do braku źródeł pokrycia wynagrodzenia innego rodzaju kuratorów. Szczególnie że w orzecznictwie zostało wyraźnie potwierdzone (wprawdzie tylko w odniesieniu do kuratora rejestrowego), iż zamiarem ustawodawcy było objęcie regułą określającą pokrycie wynagrodzenia ze środków Skarbu Państwa także przypadków braku podstaw do wypłacenia wynagrodzenia z majątku osoby objętej kuratelą (np. braku aktywów osoby prawnej) lub braku podstaw do wypłacenia wynagrodzenia z majątku osoby wnioskującej o jej ustanowienie⁴⁷. W literaturze pojawiły się też poglądy (odnoszone do kuratora rejestrowego), w myśl których jeśli osoba, dla której ustanowiono kuratora, nie ma żadnego majątku, wówczas powinien pokryć je podmiot, który żądał jego ustanowienia, natomiast gdy taka osoba nie ma majątku, wówczas wynagrodzenie powinno zostać pokryte przez Skarb Państwa⁴⁸. W literaturze poświęconej innym gałęziom prawa równocześnie występują podobne tendencje, gdy takich kosztów ustanowienia kuratora nie można pokryć w inny sposób. Na przykład w sprawach karnych postuluje się obciążanie Skarbu Państwa kosztami wynagradzania kuratorów ustanawianych dla małoletnich osób pokrzywdzonych w sytuacji, gdy takie koszty nie mogą być pokryte ze środków finansowych osób, które

nr 1513476; wyrok WSA w Poznaniu z dnia 9 grudnia 2014 r., II SA/Po 769/14, LEX nr 1646269; wyrok WSA w Poznaniu z dnia 22 stycznia 2015 r., II SA/Po 602/14, LEX nr 1807402; wyrok WSA w Łodzi z dnia 12 maja 2015 r., III SA/Łd 290/15, LEX nr 1793450; wyrok WSA w Gdańsku z dnia 28 maja 2015 r., III SA/Gd 344/15, LEX nr 1760958; wyrok WSA w Poznaniu z dnia 30 czerwca 2015 r., II SA/Po 255/15, LEX nr 1807334; wyrok WSA w Warszawie z dnia 7 października 2015 r., VIII SA/Wa 155/15, LEX nr 1941520; WSA w Warszawie z dnia 7 października 2015 r., VIII SA/Wa 288/15, LEX nr 1941535; wyrok WSA w Poznaniu z dnia 16 marca 2016 r., II SA/Po 38/16, LEX nr 2027120; wyrok WSA w Kielcach z dnia 20 lipca 2016 r., II SAB/Ke 40/16, LEX nr 2105461; wyrok WSA w Gliwicach z dnia 8 listopada 2016 r., IV SA/Gl 577/16, LEX nr 215945; wyrok WSA w Krakowie z dnia 20 grudnia 2016 r., III SAB/Kr 59/16, LEX nr 2190245; wyrok WSA w Krakowie z dnia 20 kwietnia 2017 r., III SA/Kr 150/17, LEX nr 2285871; wyrok WSA w Gliwicach z dnia 10 stycznia 2018 r., IV SA/Gl 529/17, LEX nr 2440244; wyrok WSA w Gdańsku z dnia 19 stycznia 2018 r., III SA/Gd 931/17, LEX nr 2439388; postanowienie WSA w Krakowie z dnia 29 stycznia 2014 r., III SA/Kr 780/13, LEX nr 1584899; postanowienie WSA w Krakowie z dnia 15 lutego 2017 r., III SA/Kr 1668/16, LEX nr 2219444.

⁴⁴ B. Gawlik, *Glosa do uchwały SN z dnia 18 listopada 1994 r., sygn. III CZP 146/94*, OSN 1995, nr 7–8, poz. 160; J. Pazdan, *Wybór prawa właściwego dla pełnomocnictwa*, „Państwo i Prawo” 1991, z. 1, s. 65–72; E. Łętowska, *Podstawy prawa cywilnego*, Warszawa 1994, s. 56; B. Brzeziński, *Szkice z wykładni prawa podatkowego*, Gdańsk 2002, s. 63–80.

⁴⁵ J. Studzińska, *op. cit.*, s. 755; D. Miotła, *op. cit.*, s. 329.

⁴⁶ J. Nowacki, *Analogia legis*, Warszawa 1966, s. 9–61; L. Morawski, *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2011, s. 160.

⁴⁷ Uchwała SN z dnia 28 marca 2014 r., III CZP 6/14, OSNC 2015, nr 1, poz. 5.

⁴⁸ A. Michnik, *Komentarz do art. 32*, [w:] *Krajowy Rejestr Sądowy. Komentarz*, LEX/el.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

są w ten sposób reprezentowane przed sądem⁴⁹. Na tym tle nie brakuje nawet poglądów, że wszystkie koszty związane z działalnością kuratora powinny być pokrywane przez Skarb Państwa⁵⁰. W tym ostatnim przypadku nie można jednak w sposób wyraźny określić, jakie regulacje miałyby stanowić podstawę stosowania takiego rozwiązania. Nie zmienia to ogólnej reguły wyrażonej w art. 162 § 3 k.r.o., umożliwiającej pokrycie wynagrodzenia kuratora spadku ze środków pochodzących ze Skarbu Państwa. Taka sytuacja będzie miała miejsce w przypadku braku majątku spadkowego bądź braku dochodów odnalezionych spadkobierców, a także w przypadku braku majątku bądź braku woli pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku przez podmiot, który wystąpił z wnioskiem o jego ustanowienie. Za dopuszczalne można więc przyjąć, że wynagrodzenie kuratora spadku wobec braku możliwości jego pokrycia na podstawie art. 179 § 1 k.r.o. będzie mogło być pokryte ze środków publicznych na podstawie odpowiedniego zastosowania ogólnej reguły wyrażonej w odniesieniu do wynagrodzenia opiekuna (art. 162 § 3 k.r.o. w zw. z art. 178 § 2 k.r.o.)⁵¹. Taką regułą zdają się również potwierdzać przepisy o postępowaniu w sprawach z zakresu opieki (art. 590–598 k.p.c.), jakie mogą być subsydiarnie stosowane z uwagi na odesłanie do ich odpowiedniego stosowania ze strony regulacji procesowych dotyczących ustanowienia kurateli (art. 605 k.p.c.). W konsekwencji opiekun ustanowiony przez sąd może zostać upoważniony do pobrania wynagrodzenia z dochodów lub majątku osoby pozostającej pod opieką bądź uzyskać wynagrodzenie ze środków wypłaconych ze środków publicznych (art. 597 § 1 k.p.c.).

3.2. Propozycje określenia sposobu pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku ustanowionego z urzędu bądź na wniosek organu publicznego – postulaty *de lege lata*

Z punktu widzenia kuratora spadku podstawową kwestią jest przyznanie wynagrodzenia i zwrotu wydatków przez sąd spadku, a kwestią wtórną jest źródło pozyskania środków finansowych na ich pokrycie. Nie ma wątpliwości, że w sytuacji gdy nie można ustalić podmiotów zobowiązanych do pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku oraz zwrotu poniesionych przez niego wydatków, nie powinno to negatywnie wpływać na prawo przysługujące kuratorowi spadku w tym zakresie. Ustawodawca bowiem założył, że świadczenie ma spełnić podmiot, który je przyznał⁵². W sposób oczywisty istnieje możliwość systemowego uzupełnienia brakujących regulacji w kwestii wynagrodzenia kuratora spadku. Wówczas Skarb Państwa będzie jedynym zobowiązanym (zmuszonym) do ich pokrycia, gdyż jego obowiązkiem jest czuwanie nad nieobjętym spadkiem⁵³. W pierwszej kolejności w takim przypadku (wobec braku majątku spadkowego) warto rozważyć, czy jest możliwe pokrycie wynagrodzenia kuratora spadku jednocześnie z kilku źródeł, oraz określić zakres ich partycypacji w zależności od ich wyczerpania według kolejności wskazanej w przepisie art. 179 k.r.o., tzn. przyznać wyna-

⁴⁹ A.Z. Krawiec, *Kurator jako podmiot reprezentujący małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 11, s. 134; S. Durczak-Żochowska, *op. cit.*, s. 97.

⁵⁰ P. Suski, *Stowarzyszenia w prawie polskim*, Warszawa 2002, s. 174.

⁵¹ Uchwała SN z dnia 28 marca 2014 r., III CZP 6/14, OSNC 2015, nr 1, poz. 5; postanowienie SN z dnia 8 maja 2015 r., III CZP 16/15, LEX nr 1749596; J. Gajda, *Komentarz do art. 179 k.r.o.*, [w:] J. Gajda, J. Ignatowicz, J. Pietrzykowski, K. Pietrzykowski, J. Winiarz, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 1106.

⁵² A. Łazarska, *op. cit.*, s. 331.

⁵³ Postanowienie SO w Krakowie z dnia 9 września 2014 r., II Ca 901/14, LEX nr 1851601.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

grodenie z majątku osoby wnioskującej o ustanowienie kuratora spadku do wysokości, jaką on umożliwia, a w pozostałej części – ze środków publicznych⁵⁴.

Cały czas pozostaje jednak wątpliwość, z jakich środków publicznych należałoby wypłacić takie wynagrodzenie. W tym względzie można zaproponować różne technicznie sposoby wypłaty wynagrodzenia kuratora spadku ze środków publicznych. Można rozważyć różne warianty. Mianowicie gdy odnalezieni spadkobiercy ani nie mają majątku, ani nie posiadają pełnej zdolności prawnej, taka sytuacja wydaje się bardziej zbliżać kuratora spadku w wykonywanych czynnościach do funkcji, jaką pełni opiekunowie, i z tego względu wydaje się dopuszczalne przyznanie wynagrodzenia kuratorowi spadku ze środków przeznaczonych na pomoc społeczną⁵⁵. W tym względzie zresztą funkcjonują poglądy, zgodnie z którymi w przypadku braku środków finansowych na pokrycie wynagrodzenia kuratora zachodzi podstawa do przyznania wynagrodzenia ze środków publicznych na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej⁵⁶. Wynagrodzenie kuratora pokrywane ze środków publicznych obciąża wówczas gminę (art. 18 ust. 1 pkt 9 ustawy o pomocy społecznej). Natomiast gdy mamy do czynienia z odnalezionymi spadkobiercami, którzy nie mają majątku, lecz posiadają pełną zdolność do czynności prawnych, odesłanie do odpowiedniego zastosowania przepisów o przyznaniu wynagrodzenia ze środków przeznaczonych na pomoc społeczną wobec kuratora spadku traci swoje *ratio legis* i wydaje się nieuzasadnione⁵⁷. Wówczas przyznawanie wynagrodzenia kuratorowi ze środków publicznych mogłoby zostać potraktowane jak forma bezzwrotnej pomocy państwa, która jest swoistym świadczeniem z funduszu pomocy społecznej⁵⁸.

Warte rozważenia jest też skorzystanie ze środków publicznych, jakimi dysponuje administracja rządowa (województwa) na obszarze orzekania sądu spadku. Organ administracji w takim przypadku mógłby wypłacić stosowne wynagrodzenie z tytułu sprawowanej kurateli oraz zwrócić poniesione koszty, jeżeli sąd powszechny zadecyduje o ich pokryciu ze środków publicznych pochodzących z takiego źródła⁵⁹. W takiej sytuacji organ administracji publicznej byłby jedynie wykonawcą czynności materialnotecznej polegającej na wypłacie wynagrodzenia⁶⁰. Alternatywnie sąd spadku, który ustanowił kuratora spadku, mógłby wypłacić wynagrodzenie dla kuratora spadku ze środków publicznych, jakimi dysponuje w imieniu Skarbu Państwa. Szczególnie że w przypadku ustanowionego z urzędu kuratora dla osoby prawnej, która nie ma majątku lub dochodów niezbędnych do pokrycia wynagrodzenia, jest ono wypłacane ze środków publicznych, jakimi dysponuje tymczasowo w imieniu Skarbu Państwa sąd rejestrowy⁶¹. Analogicznie należałoby potraktować określenie źródeł pokrycia wygrodenia kuratora spadku ustanowionego na wniosek sądu administracyjnego.

⁵⁴ G. Matusik, *Komentarz do art. 179 k.r.o.*, s. 1783.

⁵⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. 2015, poz. 163 ze zm.).

⁵⁶ H. Ciepła, *op. cit.*

⁵⁷ Za nieuzasadnione jest uważane sięganie do środków przeznaczonych na pomoc społeczną przy określaniu źródła pokrycia wynagrodzenia kuratora rejestrowego tak, jak w przypadku wynagrodzenia z tytułu sprawowanej opieki. Por. D. Miotła, *op. cit.*, s. 329.

⁵⁸ R. Zegadło, *op. cit.*, s. 56.

⁵⁹ Wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 19 grudnia 2012 r., II SA/Rz 902/12, LEX nr 1312602.

⁶⁰ *Ibidem.*

⁶¹ Uchwała SN z dnia 13 marca 2015 r., III CZP 4/15, OSNC 2016, nr 2, poz. 19.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Ustanowienie kuratora spadku może okazać się konieczne dla zapewnienia prawidłowej opieki nad spadkiem, a w konsekwencji – dla prawidłowego przeprowadzenia postępowania sądowego. Kurator spadku może być ustanowiony przez sąd spadku z urzędu lub na wniosek. W zależności od podmiotu wnioskującego o ustanowienie kuratora spadku może mieć to wpływ na sposób ustalenia zasad wynagradzania z tytułu sprawowanej funkcji. W tym względzie w pierwszej kolejności znajdują zastosowanie regulacje o zarządzie w toku egzekucji z nieruchomości, a subsydiarnie – również materialnoprawne regulacje o charakterze ogólnym zawarte w przepisach k.r.o. dotyczących kurateli i opieki. W przypadku reprezentacji nieznanymi spadkobierców za dopuszczalne należy uznać wypełnienie braku stosownych uregulowań poprzez stosowanie analogicznych dla kurateli ogólnych przepisów k.r.o. dotyczących kurateli⁶². Takie rozwiązanie wydaje się spójne systemowo, gdyż kurator spadku, mimo że jest ustanowiony na podstawie przepisów o charakterze procesowym, ma charakter materialnoprawny, nawet jeżeli występuje w postępowaniu sądownoadministracyjnym, przybierając funkcjonalnie charakter procesowy. W przypadku braku przepisów określających źródło pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku może ono zostać pokryte ze środków publicznych. Pojawia się wówczas obowiązek sądu spadku do określenia tego, kto konkretnie będzie zobowiązany do wypłaty wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratora spadku. Konieczne jest więc skonkretyzowanie podmiotu (instytucji), który będzie zobowiązany do ich wypłaty w imieniu Skarbu Państwa (*statio fisci* bądź *statio municipi*). W zależności od czynności podejmowanych przez kuratora spadku mogą zostać wypłacone środki, jakimi dysponuje sąd spadku bądź organ administracji publicznej lub samorządowej. Taka konstrukcja wydaje się dość skomplikowana, ale stanowi jeden ze sposobów rozwiązania niejasnej kwestii przyznania wynagrodzenia z tytułu sprawowanej kurateli.

Podjęte w artykule próby rozwiązania pojawiających się problemów względem ustalenia źródła pokrycia wynagrodzenia kuratora spadku niewątpliwie mają charakter postulatów *de lege lata*, gdyż umożliwiają zaspokojenie roszczeń podmiotów piastujących funkcję kuratora spadku w ramach obowiązujących regulacji. W tym przypadku może dochodzić do wydawania rozstrzygnięć w kwestii wynagrodzenia kuratora spadku poprzez uszczegółowienie obowiązującej normy prawnej o charakterze abstrakcyjno-generalnym, która wiąże się z potencjalną możliwością zastosowania w przyszłości podobnego rozstrzygnięcia do podobnych spraw⁶³. W taki sposób rozstrzygnięcie sądowe poprzez analogię może mieć charakter wiążący w stosunku do podobnych przypadków w przyszłości. Wydane w tym względzie orzeczenia sądu mogą zatem w przyszłości mieć charakter precedensów o charakterze prawotwórczym⁶⁴. Wprawdzie precedens nie stanowi oficjalnego źródła prawa, gdyż nie został wymieniony w zamkniętym katalogu pisanych źródeł prawa stanowionego przewidzianego w art. 87–94 Konstytucji RP⁶⁵, lecz nie stanowi to przeszkody do uznania niewymienionych

⁶² Postanowienie SN z dnia 14 grudnia 1998 r., III CKN 917/98, LEX nr 1215098.

⁶³ M. Koszowski, *Anglosaska doktryna precedensu. Porównanie z polską praktyką orzeczniczą*, Warszawa 2007, s. 13–14, 141–142.

⁶⁴ M. Zirk-Sadowski, *Precedens a tzw. decyzja prawotwórcza*, „Państwo i Prawo” 1980, z. 6, s. 69–79.

⁶⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483).

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

w nim okoliczności za prawotwórcze⁶⁶. Konieczne jest więc szersze systemowe spojrzenie na omawiane zagadnienie transferu wynagrodzenia i zwrotu wydatków z tytułu sprawowanej kurateli spadku, z uwzględnieniem ogólnych rozwiązań obowiązujących w przypadku innych kuratorów. W tym względzie *de lege ferenda* można wspierać ujednoczenie charakteru kurateli opartej na przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego poprzez uznanie, że każda kuratela ma charakter prawa materialnego, a jedynie wyjątkowo może ona uzyskać status prawa procesowego, jeżeli taki zakres wyznaczy jej sąd⁶⁷. Taki pogląd ma z pewnością charakter porządkujący w obrębie koncepcji stosowanych względem obowiązujących przepisów. Jego przyjęcie nie pociąga za sobą nawet konieczności zmiany regulacji dotyczących wynagradzania poszczególnych rodzajów kuratorów. Co do zasady nie zmienia też monistycznego systemu ustanawiania i wynagradzania kuratora spadku przez sądy powszechne, nawet w przypadku podjęcia czynności procesowych przed innymi organami i sądami.

Wprowadzenie jednego uniwersalnego rozwiązania względem wynagradzania wszystkich kuratorów na pewno mogłoby uporządkować wiele obowiązujących wątpliwości dogmatyczno-orzecznicych. Takie działania można podjąć zarówno poprzez nowelizację Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, jak i poprzez wprowadzenie niezbędnych regulacji do ustawy o kosztach sądowych, co było już wielokrotnie postulowane względem kuratorów ustanawianych na podstawie k.p.c. i k.r.o.⁶⁸ Alternatywnie należy także uwzględnić inny pogląd prezentowany w literaturze⁶⁹, zgodnie z którym kwestia wynagrodzenia z tytułu sprawowanej kurateli powinna być rozstrzygana na podstawie przepisów procesowych o charakterze szczególnym wobec art. 179 k.r.o., gdyż organ prowadzący postępowanie najlepiej może ocenić procesowe zaangażowanie kuratorów w wykonywaną funkcję. Również w tym przypadku konieczne jednak pozostaje wprowadzenie do systemu prawnego takich przepisów (właściwych dla każdego postępowania), które będą zawierać wyraźnie sprecyzowane zasady pokrywania wynagrodzenia kuratora spadku.

BIBLIOGRAFIA

- Brzeziński B., *Szkice z wykładni prawa podatkowego*, Gdańsk 2002.
- Ciepla H., [w:] H. Ciepla, J. Ignaczewski, J. Skibińska-Adamowicz, *Komentarz do spraw rodzinnych*, LEX/el.
- Demendecki T., *Komentarz do art. 666 k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2010.
- Durczak-Zochowska S., *Wynagrodzenie za czynności kuratora dla małoletniego w sprawach karnych (zagadnienia wybrane)*, „Państwo i Prawo” 2017, z. 1.
- Gajda J., *Komentarz do art. 179 k.r.o.*, [w:] J. Gajda, J. Ignatowicz, J. Pietrzykowski, K. Pietrzykowski, J. Winiarz, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Gawlik B., *Glosa do uchwały SN z dnia 18 listopada 1994 r., sygn. III CZP 146/94*, OSN 1995, nr 7–8, poz. 160.
- Gonera K., *Komentarz do ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*, Warszawa 2006.
- Gorajewski P., *Kurator, likwidator i syndyk masy upadłości w postępowaniu sądowoadministracyjnym*, [w:] *Spółki jako strony w postępowaniu sądowoadministracyjnym. Materiały z seminarium szkoleniowego dla asystentów. Naczelny Sąd Administracyjny, Warszawa, dnia 27 listopada 2017 roku*, „Materiały Szkoleniowe” 2018, nr 47.

⁶⁶ M. Safjan, *Refleksje o roli zwyczaju*, [w:] *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu*, red. A. Nowicka, Poznań 2005, s. 90.

⁶⁷ K. Politowicz, *Kurator dla osoby nieobecnej w postępowaniu administracyjnym na tle innych postępowań. Część I: Ogólne przesłanki stosowania kurateli, kurator jako instytucja prawa cywilnego*, „Casus” 2012, nr 63, s. 47.

⁶⁸ K. Gonera, *Komentarz do ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*, Warszawa 2006, s. 76–77.

⁶⁹ R. Zegadło, *op. cit.*, s. 53–54.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

- Gudowski J., *Komentarz do art. 666 k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4: *Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016.
- Haak H., Haak-Truskawska A., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz do art. 145–184*, Toruń 2012.
- Ignatowicz J., [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2010.
- Kaltenbek L., Żurek W., *Prawo spadkowe*, Warszawa 2011.
- Kalus S., [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2011.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483).
- Korzan K., *Glosa do postanowienia w sprawie II CZ 32/69*, OSPiKA 1970, nr 11, poz. 226.
- Korzan K., *Koszty procesu z udziałem kuratora*, „Palestra” 1968, nr 2.
- Koszowski M., *Anglosaska doktryna precedensu. Porównanie z polską praktyką orzeczniczą*, Warszawa 2007.
- Koszowski M., *O lukach w prawie rzadko spotykanych słów kilka*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2013, nr 1.
- Krawiec A.Z., *Kurator jako podmiot reprezentujący małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 11.
- Krej N., *Komentarz do art. 597 k.p.c., pkt 5*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Legalis.
- Łazarska A., *Wynagrodzenie kuratora ustanowionego z urzędu*, „Monitor Prawniczy” 2016, nr 6.
- Łętowska E., *Podstawy prawa cywilnego*, Warszawa 1994.
- Łopuszyński A., *Kurator w postępowaniu przed sądem rejestrowym*, „Monitor Prawniczy” 2006, nr 3.
- Margoński M., *Kurator spadku*, Warszawa 2009.
- Matusik G., *Komentarz do art. 178 k.r.o.*, [w:] *Komentarze Prawa Prywatnego*, t. 5: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, red. K. Osajda, Warszawa 2017.
- Matusik G., *Komentarz do art. 179 k.r.o.*, [w:] *Komentarze Prawa Prywatnego*, t. 5: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, red. K. Osajda, Warszawa 2017.
- Michnik A., *Komentarz do art. 32*, [w:] *Krajowy Rejestr Sądowy. Komentarz*, LEX/el.
- Miotała D., *Źródło pokrycia wynagrodzenia dla kuratora ustanowionego z urzędu*, „Monitor Prawniczy” 2017, nr 6.
- Morawski L., *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2011.
- Morawski L., *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2010.
- Mróz-Szarmach D., *Rozliczanie kosztów udziału kuratora procesowego w postępowaniu cywilnym*, „Pieniądze i Więź” 2017, nr 4.
- Niemiec T.M., *Właściwość sądu w postępowaniu o ustanowienie przedstawiciela (kuratora)*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2013, nr 6.
- Nowacki J., *Analogia legis*, Warszawa 1966.
- Orzeczenie SN z dnia 16 marca 1952 r., C 1006/52, OSN 1953, nr 3, poz. 75.
- Orzeczenie SN z dnia 5 kwietnia 1956 r., III CR 566/56, OSN 1956, nr 4, poz. 115.
- Pazdan J., *Wybór prawa właściwego dla pełnomocnictwa*, „Państwo i Prawo” 1991, z. 1.
- Policzkiewicz J., Siedlecki W., Wengerek E., *Wzory pism procesowych w sprawach cywilnych*, Warszawa 1980.
- Politowicz K., *Kurator dla osoby nieobecnej w postępowaniu administracyjnym na tle innych postępowań. Część I: Ogólne przesłanki stosowania kurateli, kurator jako instytucja prawa cywilnego*, „Causus” 2012, nr 63.
- Postanowienie SN z dnia 3 lutego 1970 r., II CZ 32/69, OSNAP 1970, nr 9, poz. 165.
- Postanowienie SN z dnia 14 grudnia 1998 r., III CKN 917/98, LEX nr 1215098.
- Postanowienie SN z dnia 26 listopada 2009 r., I CZ 75/09, OSNC (Zbiór Dodatkowy) 2010, nr 3, poz. 83.
- Postanowienie SN z dnia 8 maja 2015 r., III CZP 16/15, LEX nr 1749596.
- Postanowienie SO w Krakowie z dnia 21 sierpnia 2014 r., II Ca 594/14, LEX nr 1851521.
- Postanowienie SO w Krakowie z dnia 9 września 2014 r., II Ca 901/14, LEX nr 1851601.
- Postanowienie WSA w Krakowie z dnia 29 stycznia 2014 r., III SA/Kr 780/13, LEX nr 1584899.
- Postanowienie WSA w Warszawie z dnia 14 sierpnia 2014 r., I SA/Wa 17/14, LEX nr 1541681.
- Postanowienie WSA w Krakowie z dnia 15 lutego 2017 r., III SA/Kr 1668/16, LEX nr 2219444.
- Postanowienie WSA w Warszawie z dnia 12 stycznia 2018 r., I SA/Wa 2045/17, LEX nr 2424369.
- Postanowienie referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 18 listopada 2014 r., VII SA/Wa 2669/13, LEX nr 1594899.
- Postanowienie referendarza sądowego WSA w Poznaniu z dnia 22 stycznia 2015 r., III SA/Po 932/11, LEX nr 1644220.
- Postanowienie referendarza sądowego WSA w Gdańsku z dnia 11 sierpnia 2015 r., III SA/Gd 1027/14, LEX nr 1776869.
- Postanowienie referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 28 kwietnia 2016 r., IV SA/Wa 353/14.
- Postanowienie referendarza sądowego WSA w Szczecinie z dnia 15 listopada 2016 r., II SA/Sz 839/15.
- Postanowienie referendarza sądowego WSA w Gdańsku z dnia 30 czerwca 2017 r., II SA/Gd 124/17, LEX nr 2311408.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

- Postanowienie st. referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 20 maja 2016 r., III SA/Wa 2258/14.
Postanowienie st. referendarza sądowego WSA w Gliwicach z dnia 13 kwietnia 2017 r., II SO/Gl 1/16.
Postanowienie st. referendarza sądowego WSA w Gliwicach z dnia 1 czerwca 2017 r., II SA/Gl 245/16.
Postanowienie st. referendarza sądowego WSA w Warszawie z dnia 28 czerwca 2018 r., III SA/Wa 2475/15, LEX nr 2532803.
Pruś P., *Komentarz do art. 666 k.p.c.*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. M. Manowska, Warszawa 2013.
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 2018 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej (Dz.U. 2018, poz. 536).
Safjan M., *Refleksje o roli zwyczaju*, [w:] *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu*, red. A. Nowicka, Poznań 2005.
Siedlecki W., *Postępowanie w sprawach z zakresu prawa spadkowego*, [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego*, red. Z. Resich, t. 2, Wrocław 1987.
Sieniuc M., *Nowe uprawnienia orzecznicze referendarza sądowego w postępowaniu sądownoadministracyjnym*, [w:] *Sądowa kontrola administracji publicznej. Doświadczenia, dylematy, perspektywy*, red. E. Wójcicka, Częstochowa 2017.
Skorczyńska E., *Luka w prawie. Istota zjawiska oraz jego znaczenie dla prawa administracyjnego*, Warszawa 2017.
Studzinska J., *Wynagrodzenie kuratora osoby prawnej ustanowionego z urzędu*, „Monitor Prawniczy” 2016, nr 14.
Suski P., *Stowarzyszenia w prawie polskim*, Warszawa 2002.
Uchwała SN z dnia 9 lutego 1989 r., III CZP 117/88, OSNCP 1990, nr 1, poz. 11.
Uchwała SN z dnia 28 marca 2014 r., III CZP 6/14, OSNC 2015, nr 1, poz. 5.
Uchwała SN z dnia 13 marca 2015 r., III CZP 4/15, OSNC 2016, nr 2, poz. 19.
Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. 2017, poz. 682).
Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. 2018, poz. 155).
Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (t.j. Dz.U. 2018, poz. 1014).
Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (t.j. Dz.U. 2018, poz. 1302 ze zm.).
Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. 2015, poz. 163 ze zm.).
Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. 2018, poz. 300, 398).
Wronkowska S., [w:] A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa i prawa*, Warszawa 1994.
Wronkowska S., [w:] S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997.
Wronkowska S., *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Poznań 2005.
Wróblewski J., *Pojęcie systemu prawa*, [w:] W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1986.
Wróblewski J., *Zagadnienie zupełności systemu prawa*, [w:] W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1986.
Wyrok NSA z dnia 24 października 2006 r., I FSK 93/06, OSP 2007, nr 12, poz. 137, LEX nr 279784.
Wyrok NSA z dnia 19 grudnia 2013 r., I OSK 2108/13, LEX nr 1528998.
Wyrok NSA z dnia 19 grudnia 2013 r., I OSK 2636/12, LEX nr 1529034.
Wyrok NSA z dnia 19 grudnia 2013 r., I OSK 2748/12, LEX nr 1529036.
Wyrok SN z dnia 6 listopada 2003 r., III RN 133/02, OSNP 2004, nr 15, poz. 254.
Wyrok WSA w Szczecinie z dnia 22 lutego 2012 r., II SA/Sz 1372/11, LEX nr 1121510.
Wyrok WSA w Szczecinie z dnia 4 kwietnia 2012 r., II SA/Sz 72/12, LEX nr 1292019.
Wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 19 grudnia 2012 r., II SA/Rz 902/12, LEX nr 1312602.
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 10 lipca 2014 r., IV SA/Wa 930/14, LEX nr 1562909.
Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 27 sierpnia 2014 r., II SA/Po 549/14, LEX nr 1513476.
Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 9 grudnia 2014 r., II SA/Po 769/14, LEX nr 1646269.
Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 22 stycznia 2015 r., II SA/Po 602/14, LEX nr 1807402.
Wyrok WSA w Łodzi z dnia 12 maja 2015 r., III SA/Łd 290/15, LEX nr 1793450.
Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 28 maja 2015 r., III SA/Gd 344/15, LEX nr 1760958.
Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 30 czerwca 2015 r., II SA/Po 255/15, LEX nr 1807334.
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 7 października 2015 r., VIII SA/Wa 155/15, LEX nr 1941520.
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 7 października 2015 r., VIII SA/Wa 288/15, LEX nr 1941535.
Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 16 marca 2016 r., II SA/Po 38/16, LEX nr 2027120.
Wyrok WSA w Kielcach z dnia 20 lipca 2016 r., II SAB/Ke 40/16, LEX nr 2105461.
Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 8 listopada 2016 r., IV SA/Gl 577/16, LEX nr 215945.
Wyrok WSA w Krakowie z dnia 20 grudnia 2016 r., III SAB/Kr 59/16, LEX nr 2190245.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Wyrok WSA w Krakowie z dnia 20 kwietnia 2017 r., III SA/Kr 150/17, LEX nr 2285871.

Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 10 stycznia 2018 r., IV SA/Gl 529/17, LEX nr 2440244.

Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 19 stycznia 2018 r., III SA/Gd 931/17, LEX nr 2439388.

Zatorska J., *Komentarz do zmiany art. 179, [w:] Komentarz do ustawy z 6.11.2008 roku o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2008.220.1431)*, LEX/el.

Zegadło R., *Uwagi w sprawie wynagrodzenia oraz wydatków i nakładów kuratorów*, „Rodzina i Prawo” 2013, nr 25.

Ziemiński Z., *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980.

Zirk-Sadowski M., *Precedens a tzw. decyzja prawotwórcza*, „Państwo i Prawo” 1980, z. 6.

UMCS